

LLIBRES PER PENSAR

D'entrada

Paquita Sanvicén-Torné

Hi ha homes i dones... però potser no...

El mes de març està lligat al Dia Internacional de les Dones. Enguany de manera més especial per les massives mobilitzacions de dones de totes les edats –també d'homes– arreu del món. Els membres del GERCS hi volem contribuir homenatjant una autora de referència internacional en el camp de la teorització i l'activisme feminista: Judith Butler. Al 2001, el seu pensament ens havia arribat gràcies al llibre *Mujeres y transformaciones sociales*. Aquí Butler planteja una de les qüestions bàsiques al voltant de les quals giren les seues reflexions: l'abast dels conceptes i el feminisme com a element transformador. "Podemos tener una idea de como sería el mundo, o como debería ser, transformado por el feminismo. (...) debemos tener una idea de como se relaciona la teoría con el proceso de transformación, de si la propia teoría es una tarea transformadora o si la transformación es uno de sus efectos". (Beck & Butler & Puigverd, 2001:7).

Tots els seus llibres són *llibres per pensar*, fruit de la implicació teòrica i activista feminista des d'un posicionament d'esquerres. De tots, *El género en disputa. El feminismo y la subversión de la identidad*, és el més llegit i reconegut mundialment com el text base de la *teoría queer*.

Sempre és interessant interrogar els títols de Butler: "gènere en disputa? Per què? Entre quins actors? Subversió de la identitat feminista? És que potser no està clara? És que és canviant? A quin feminisme es refereix? Els noms dels capítols són igualment suggeridors: "Sujetos de sexo/genero/deseo" el primer, "Prohibición, psicoanálisis y la producción de la matriz heterosexual" el segon, i "Actos corporales subversivos", el tercer. Publicat en anglès al 1990 i al 1999 en 1a i 2a edició, el text no es tradueix al castellà fins disset anys després, al 2007. Aquesta versió té l'interès afegit d'incorporar els prefacs que ella va redactar per a les dos edicions angleses. Per criteri editorial, el primer que trobem és el que escriu al 1999, el de 1990 va després. Tanmateix, com a lectors aconsellem seguir l'ordre invers i llegir primer el del 1990 i a continuació el del 1999. Feta així, la lectura permet seguir la línia reflexiva inicial i copsar les reflexions de l'autora gairebé una dècada després.

Butler s'interroga i alhora t'interroga continuament, fent-te replantejar totes aquelles certeses que abans de començar a llegir et semblava que tenies clares envers els homes i les dones, el sexe, el gènere, la política i el feminisme. "Què és el feminisme? Quin és l'abast del concepte gènere? Què inclouen? Quina identitat té? per què és així? Només és així? No pot ser d'una altra manera? Quina és la relació entre política i representació? I entre política,

referències bàsiques

/ Butler, J. (2017). *Marcos de guerra*. Barcelona: Paidós Ibérica

/ Butler, J. (2017). *Cuerpos aliados y lucha política*. Barcelona: Paidós Ibérica

/ Butler, J. (2016). *Los sentidos del sujeto*. Barcelona: Herder

/ Butler, J. (2011). *Violencia de estado, guerra, resistencia: por una nueva política de izquierda*. Madrid: Katz

/ Butler, J. (2007). *El género en disputa: el feminismo y la subversión de la identidad*. Barcelona: Paidós Ibérica

/ Butler, J. (2007). *Vida precaria: el poder del duelo y la violencia*. Barcelona: Paidós Ibérica

/ Butler, J. (2006). *Deshacer el género*. Barcelona: Paidós Ibérica

/ Butler, J., Zizek, S. i Caclau, E. (2003). *Contingencia, hegemonía, universalidad: diálogos contemporáneos de la izquierda*. Madrid: Fondo de Cultura Económica de España

/ Butler, J. (2003). *Cuerpos que importan: sobre los límites materiales y discursivos del sexo*. Barcelona: Paidós Ibérica

/ Butler, J. (2001). *Mecanismos psicológicos del poder: teorías sobre la subjeción*. Madrid: Cátedra

/ Beck-Gernsheim, E.; Butler, J.; Puigvert, L. (2001). *Mujeres y transformaciones sociales*. Barcelona: El Roure

/ Butler, J. (1999). *Gender Trouble: feminisme and the subversion of identity*. London: Routledge

/ Butler, J. (1993). *Bodies that matter: on the discursive limits of sex*. London: Routledge

Amb el suport de la Unitat de Biblioteca i Documentació de la UdL

gènere i feminisme?"

Butler comença plantejant: "para la teoría feminista, el desarrollo de un lenguaje que represente de manera adecuada y completa a las mujeres ha sido necesario para promover su visibilidad política (...) El tema de las mujeres ya no se ve en términos estables o constantes. Hay numerosas obras que cuestionan la viabilidad del "sujeto" como el candidato principal de la representación o, incluso de la deliberación, pero además hay muy poco acuerdo acerca de qué es, o debería ser, la categoría de las mujeres". (op.cit.:46) i continua "Dentro de la práctica política feminista parece necesario replantearse de manera radical las construcciones ontológicas de la identidad para plantear una política representativa que pueda innovar el feminismo sobre otras bases". (Butler, 2007:52)

La preocupació de Butler per l'abast conceptual recorre l'obra fins al final: "El "nosotros" feminista es siempre y exclusivamente una construcción fantasmática,

que tiene sus objetivos, pero que rechaza la complejidad interna y la imprecisión del termino y se crea solo a través de la exclusión de alguna parte del grupo al que al mismo tiempo intenta representar". (op.cit.:277)

L'anàlisi que fa del feminisme és acurada, gens simplista ni bonista. Feta sobretot pensant en la feina que quedava per fer. Acaba dient: "la principal tarea del feminismo no es crear un punto de vista externo a las identidades construidas. (...) La principal tarea más bien radica en localizar las estrategias de repetición subversiva que posibilitan esas construcciones, confirmar las opciones locales de intervención mediante las participación en esas prácticas de repetición que forman la identidad y, por consiguiente, presentan la posibilidad inherente de refutarlas". (op.cit.:286)

Butler ho escriu al 1990. Han passat gairebé 3 dècades... la pregunta que escau fer al 2018 és, on estem ara? Hem fet els deures?

Grup de Reflexió Sobre Sociologia Contemporània

Aquestes pàgines estan elaborades per l'equip de professors i estudiants de la Universitat de Lleida

adscrit al GESEC, Grup consolidat d'Estudis sobre Societat, Salut, Educació i Cultura.

Feu-nos arribar qualsevol suggeriment, comentari o proposta de llibre a: gercs.udl@gmail.com

Judit Butler: teòrica, activista, feminista

MARTA SOLER GALLART
CATEDRÀTICA DE SOCIOLOGIA DE
LA UNIVERSITAT DE BARCELONA

Amb el *Gènere en Disputa* publicat el 1990 (traducció al castellà de 2001) Butler va impactar les teories de gènere i el feminisme, a través del qüestionament de les categories binàries del gènere, el sexe i la sexualitat, i marcant així les bases de la teoria queer. Mentre freqüentava un local de San Francisco on actuaven drag-queens, es pregunta “són homes que vesteixen com dones o la feminitat a l'extrem que representen és l'essència important, independentment del cos masculí?”. Va començar a qüestionar-se el gènere i el sexe, veient-ho no com una categoria binària home-dona sinó com una construcció social que s'aprèn. Així qüestionarà l'existència d'un patró normatiu heterosexual i proposarà que cal entendre el gènere com una performance, com una actuació en societat.

Al 2001, poc després dels atemptats de l'11S als EEUU i amb ganes de canvi, Judith Butler va a Barcelona en el marc del congrés Dones i transformacions socials. Allà entra en debat amb la Lúcia Puigvert i les perspectives del feminisme dialògic, i així dialoga amb les “altres dones” que també participen al congrés, dones sense estudis acadèmics

que estan contribuint des dels seus espais quotidians a transformar també les relacions de gènere. Aquests debats van ser essencials per la seva influència teòrica posterior i el seu activisme, en la què conceptes como solidaritat o drets humans prenen força. Just després del congrés, escriu explicant el què han significat per ella aquests diàlegs, “ha estat una experiència justa i emotiva que m'ha canviat a mi i el meu treball. M'ha retornat el sentit més bàsic del perquè el feminisme és urgent, emocionant i creatiu”. Des de llavors l'activisme polític de Butler també creix significativament, en moviments feministes, pels drets del col·lectiu gai i lesbià i moviments per la pau. El 2010 torna a Barcelona en una conferència sobre diversitat de veus. La seva postura profundament anti-racista queda palesa. Butler defensa, per exemple, que el moviment homosexual no pot ser racista, que reivindicar la performativitat del gènere va lligat a la garantia d'uns drets fonamentals. Així, avui, ens dirà que el feminisme ha de comptar amb totes les veus, també veus de dones de totes les cultures, de dones gitanes, de dones migrants, i de dones que estan al marge de qualsevol categoria.

Isabel Labrador Nieto

Juntes sí, diverses també

“JUNTES SOM MÉS” obria el Manifest del 8 de Març.

Vam ser moltes les dones que vam cridar al món “igualtat”. Vam ser tantes, que totes justes, vam esdevenir a Espanya en un exemple internacional de lluita (i no solament de desigualtat). Vam ser moltes i també “diverses” —com insistia el mateix manifest—. I justament, en aquesta diversitat, ens topem amb l'autora i activista Judith Butler.

En aquest llibre de caràcter interdisciplinari (filosòfic, sociològic i antropològic) l'autora comparteix i debat les aportacions d'altres grans pensadores —com Simone de Beauvoir, Kristeva o Wittig— i pensadors —com Foucault, Lacan o Lévi-Strauss— relacionades amb el sexe, el gènere, la identitat, el desig, la pràctica, l'orientació sexual, el cos i la seva construcció social.

Durant la narrativa del llibre i fruit d'aquest debats teòrics es visualitza “lo femení” com quelcom inherent a la dona. L'autora es qüestiona no solament la veracitat d'aquest concepte, sinó també ens fa testimonis de com aquest ajuda a perpetuar una lògica binària de gènere que exclou altres pràctiques d'alliberament que el mateix feminisme defensa. L'autora denuncia una llei imposada, heteronormativa, per la qual hi ha una aparent relació causal “sexe-gènere-desig-pràctica”.

Podem afirmar rotundament que al néixer amb genitals femenins som automàticament dones, del gènere femení, que duren a la pràctica un rol determinat i que això comportarà que el nostre objecte de desig serà l'individu masculí? No es evident que en mig d'aquesta línia causal (normativa) existeix un gran ventall de possibilitats de cossos, de desitjos, d'identitats, d'orientacions i de pràctiques?

La clau per entendre-ho és una de les seves aportacions principals: no solament el gènere és una construcció social, sinó també el sexe —fins llavors entès com biològic, natural—. Essent ambdós fruit d'una construcció preformativa que ens situa en el món i ens contextualitza; no solament ens caracteritzen, sinó també són la clau mitjançant la qual altres ens veuen, ens interpreten i ens situen al món.

Llegir-la ens fa adonar de quan important és reflexionar sobre les idees que donen significat als conceptes, de com l'ordre dels factors sí altera el producte. I això, no us enganyaré, requereix d'una lectura especialment atenta.

Punts de vista

El feminisme com a font llibertadora

Cati Cardona Orvay

Abans de llegir el llibre la meua visió era que des d'un principi les dones han estat supeditades a una inferioritat causada pel concepte gènere. Dir això, a primera vista pot semblar incoherent però crec que no ho és: ha creat un pes tan fort que avui dia es manté encara.

I jo em preguntava, quina necessitat hem tingut des d'un principi a crear aquesta estereotipació?

Que va fer que sentíssim aquella necessitat de crear un gènere superior i un altre d'inferior?

Però al llegir Judith Butler i el seu llibre *El gènere en disputa*, vaig observar com feia una visualització sobre el vincle del gènere-sexe. Com qüestiona el binarisme sexe-gènere i fa una crítica constructiva al feminisme. A finals del segle XX s'entenia el gènere com una construcció social lligada a un sexe però entenia que el sexe era una cosa natural, indiscutible. No es tracta d'una crítica al sistema heteropatriarcal sinó a les moltes maneres de ser d'un gènere. Utilitzava el feminisme com moviment llibertador però llibertador per a totes les expressions de gènere i sexe fora del concepte de dona biològica.

Aquest llibre és essencial per a la *teoria queer* i és imprescindible per conèixer el feminisme post modern i post estructural. Cita Beauvoir que diu: “ser mujer en el seno de una cultura masculinista es ser una fuente de misterio y desconocimiento para los hombres”. Les persones tenim por al que és desconegut i sobre alguna cosa desconeguda ens decanem pel rebuig, no per la solució.

Una altra afirmació que J. Butler fa en el seu llibre citant a Beauvoir és: “no se nace mujer, llega una a serlo”.

La dona ha hagut de patir la seva pròpia estereotipació, i ha hagut de créixer sent dona: la dona que la societat ha creat.

Per aquest motiu com anteriorment he dit J. Butler parla del feminisme com font transformadora, com mitjà per a trencar amb tot el que ens han imposat sense preguntar, sense meditar, sense gairebé mirar a dins i veure que el que estaven creant era una esquerda social.

